

նէր ըլլաւ ինչ որ անանկ որոշուեցաւ որ մեծ բա- նի մը տեղ դնելու առաջարկուած թիւն չէ :

— Հոկտեմբերի 1 ին նախարարաց ատենար 12- լիդէն եղաւ : Նախարարները գլխաւորապէս Տաճ- կաստանի, Աստիճակի և Ռուսի գործերուն վրա- յով խօսեցան :

— Պ. Լ. տը Սառաիլ Փարիզէն դէպ ՚ի կոս- տանդնուպօրիս մեկներ է արտաքին գործոց պաշ- տօնէն կողմէն Վաղարշի դեպքանին նամակներ տանելու համար, որոնք Վ իստի փոխտոսակներն- րուն վրայով եղած պիտի ըլլայ կ'ըսեն : Այս մասին Վաղարշի կառավարութիւնը բարձրագոյն դասը հետ համաձայն է :

— Թուրքիէն Վաղարշի նաւատորմի մեկներ է դէպ ՚ի Սալթա :

ԱՆԳՂԻԱ : Ի զու թարմութիւն ուղից որ ար- բունի խորհրդարանը յատուկ ատեն մը ընէ արե- լեկի գործերուն վրայով խորհելու համար : Այս ատենար հոկտեմբերի 2 ին եղաւ 1 ժողով արտա- քին գործոց պաշտօնէսային յարկը :

— Կոստանդնուպօրիս գանուպ ալ և ալ տե- բու թեանց արշտօնէսային րուն մէջ տեղը պատահած դէպքերուն պատճառաւ Վաղարշ ինչ ազգնային մէջ մտաւ նէ, Վաղարշի ալ նոյն տոգնային մէջ մտաւ, կ'ըսէ քեզ օրագիրը : Բուն ժողովի — քեզ նիչ օրագրէն որ ցամաքային գործերուն վրայով գործած քաղաքականութեանը մէջ բացարձակու- թիւն մը կը բանեցունէ, մինչեւ Տեյն — Կիւ ար- մատական օրագիրը . բուն ժողովի — քեզ, որ միշտ պաշտօնային է Ռուսի, մինչեւ փո- յառաջագետ ազատական կողմին միջնորդ օրագիրը, վերջագետ արտաքին, ժողովի — քեզ : կը բերել թիւ օրագիրը ար- նանկ մէկ լեզու մը կը բանեցունեն ժամանակիս գործերուն վրայով որ Վաղարշի հասարակութեան վարուցը պատիւը կ'աւելցունէ : Ինչպէս Վաղարշ անանկ ալ Վաղարշ այս խնդրոյն վրայ բնու կողմ- նակցութիւն չի կայ մէկ մէկու հակառակ, այլ ա- մէնը կատարեալ համաձայն և համակամ են :

— Սոսիսի բօսի կ'ըսէ որ հոկտեմբերի 2 ին բարձրագոյն դասն դեպքանը բոլոր օրը զբաղած էր գործով արտաքին գործոց պաշտօնէսային յարկը :

ԱԵՍԳՐԻԱ : Վէնայի մէջ ամենուն բերանը կ'օգտէ զօրագրերն մասն է որ սարանուեցաւ իրե- րայի Վաղարշի քաղաքը Լամոնտ Չիքի կամ- ասին : Այս կամը յայտնի է, իւր եղբորը մահուան վրէժը առնելու համար սպաննեց կ'օգտէ, որով- հետեւ ասիկայ բնաւ օրինական կերպը չի պահե- լով բարբարոսական եղանակաւ հրացանի բունել տուաւ Լամոնտ Չիքիին եղբայրը : Ոմանք ալ կ'ը- սեն որ մենամարտութեամբ մեռեր է :

— Պաշտօն օրագիրը կ'ըսէ, որ Լամոնտ Չիքիին Վաղարշի քաղաքը և մենամարտութեան կանչեր է կ'օգտէ, բայց ասիկա մերժեր է, անոր համար Լամոնտ ատրձանակով զանի սպաններ է :

ԻՏԱԼԻԱ : Ինչ մօնթէի քաղաքին իր սեպ- տեմբեր 26 ի ըրած ատենին արշտը է որ մէկ կողմէն հարկապահանքութեան օրէնքին վրայով վե- ճարանութիւնները շարունակուին, մէկ կողմէն ալ հարկերը ժողովին :

Ուրիշ մէկ ատեն մըն ալ եղաւ, հոն ալ երկար ու սաստիկ վեճերէն ետեւ որոշուեցաւ որ կառա- վարութեանը պահանջած 15 միլիոն ֆլորինը տրուի որ Աստիճակի պարտքին առաջին հատուցումը ը-

նէ, ըստ որում ժամանակը կը լրանայ հոկտեմբերի 30 ին :

— Թուրքիայի և Ռիւսիայի օրագիրները որոնք որ չարաւոր սահմանադրական են, միաբերան կը պատարակեն Պապին յայտարարական գրոյն մէջ ա- ռաւել սոսկ կերպով ծանուցուած, քան թէ ինչպէս գործադրուելուն եղանակը ցուցուած չնորհքնե- րուն քիչ ուժը :

— Հոս եկած նամակներուն մէկուն մէջ գը- ուած է եղեր, որ գաղղիացի զօրքը Հոմոյէն հե- ռացեր է, և վեց հազար զօրք պիտի նստի Ծ իվի- թա — վեքիա մինչեւ որ Աստիճակի ու Աստիճակի զօրքը ամբողջ քաղաքին Հոմոյէն երկիրներէն :

ԱՅՄԱՅԻՆ

Այս երկու շաբթի յունաց վեհապալա Պատրի- արք Տ. Տ. Աթիմիոս արքեպիսկոպոսը երկու երե- լեկի մտարթ օրիններու և քանի մըն ալ նշանակիք եպիսկոպոսներու ընկերակցութեամբ յատկապէս բարեհաճեցաւ ամենագասիւ Տ. Տ. Յակոբ արք- եպիսկոպոս ազգասէր Պատրիարք հայրենուս այ- ցելութեան գալու պատրիարքարանը որ մարդա- սէր և քաղցր բնաստութեամբ արժանավայել յարգանք պատուեց իւր վեհ այցելուն : Այլ ժա- մու չափ տեսութենէն ետեւ յունաց վեհապալա Պատրիարքը շնորհակալութեամբ սրտի իւր հրատար- կան ողջնը մտոցը և ջերմեանը ոգևոլ կամե- ցաւ իւր բոլոր ուղեկիցներովը երթալ յերկրպա- սութիւն պատրիարքական Մայր եկեղեցւոց սրբոց տաճարին որ արդէն սրանչէր շքեղութեամբ զար- դարուած ու լուսաւորուած էր և Սայր եկեղեց- լոց գոյրոյն երաժշտութեան աշակերտները սրա- ռուշ երգերով փառաւորեցին անոր աստուածային երկրպագութիւնը :

Յունաց սրբազան Պատրիարքը իւր քրիստոնե- ակցել պարտաւորութիւնն ալ կատարելէն ետեւ օրհնեց ազգիս լուսութիւնը և երկու կողմի փառա- լոր սաճարներն ալ պարտելէն ետեւ մեծ շնոր- հակալութեամբ և պարգեւատրութեամբ մեկնե- ցաւ դէպ ՚ի յունաց պատրիարքարանը :

— Յայտնի է որ Իզմիրիտու գաւառի համազ- գայտոյ յառաջարկութեամբ գլխաւոր պատուաւր գերտապալա Տատեան Եօհաննէս Արիսայն է, քան զի թէ բանիւ և թէ արդեամբ միշտ կը քաջալերէ ա- մէն գիւղի բնակիչները, որ ուսման հետեւին ի- րենց կարողութեանը չափ և ասոնց եռանդը միշտ ջերմ պահելու համար յատկապէս իւր կողմէն նոյն գոյրոցներուն թէ ներքին և թէ արտաքին կառա- վարութեանը համար յարմար մարդիկ կարգեր է, ինչպէս են արժանայարգ Ծ այեան Ստեփան աղայն, արգայ Սարուխանեան Կարութիւն աղայն, որոնք բարեբաղդաբար արքունի գործարանաց պատճա- ռաւ այն կողմին են, նոյնպէս ինչպէս նախընթաց թուովիս առիթ ունեցանք յիշելու, Ռաշուտեանց Եօհաննէս սարկաւազ արգայ ուսումնականը : Ուս- տի այն գոյրոցներուն ամէն մէկուն քիչ շատ յառա- ջարկութեան լուրերը ժամանակ ժամանակ նախ պերտապալա Տատեան Եօհաննէս Արիսայն կը հա- զորդեն, որպէս զի անոր միշտ ազգային յառաջար- կութեանը տենչացող սիրտը մխիթարուի :

Այս այս անգամ ալ հետեւեալ հինգ գոյրա- սան քննութիւնները եղեր են : Այստեմբեր 4 ին Այլիյի Օրթագիւղի մանչ

տղայոց և աղջիկանց գոյրոցի քննութիւնը եղեր է, քերականութեան ու թն մասանց վրայով և Աշե- տարանէ աշխարհաբառ թարգմանութեան վրայով- հոկտեմբեր 11 ին Ա ընտրուող գիւղի գոյրասան քնն- նութիւնը կատարեր է վերի կերպով, որուն յա- ռաջարկութեանը նոյն գիւղի տէր Եօհաննէս ու- սումնասէր քահանայն ալ մասնաւորապէս հոգ կը տանի :

Այն ամսոյ 18 ին ալ խուրտուելէն գիւղի մանչ տղայոց և աղջիկանց քննութիւնը եղեր է, բայց այս տեղի մանչ տղայոց գոյրոցը միւս երկու գոյր- րոցէն յառաջագէտ ըլլալով բաւական յաջողութի- վեհասարանէն և Վարձք աւարելոցէն լուծմանը ք թարգմանութիւն, և կարճ կարճ պարզ շարագրու- թիւններ ալ ցրցուցեր են քննիչներուն : Տեղապա- աղջիկանց գոյրոցին յառաջարկութիւնն ալ մանչ տղայոց գոյրոցին յառաջարկութեանը համեմատ- է :

Վեհապալա Պատրիարք ազգասէր հայրենիս այս փոքրիկ գիւղերուն ազնիւ բնակչոցը մեծ մեծ գործերը և ուսումնասիրութեան եռանդը տեսնա- լով ուրախ սրտիւ այս շաբթու մասնաւոր օրհնու- թեան կանգակներ կը պատրաստէ խաւերու յա- նուն հետեւեալ տասներկու նորահաստաս ընկե- րութեանց :

- Ինկերութիւն ՚ի Սեօլեղ գիւղ .
- Սեօլեղ գիւղ բազարու .
- Սիջալիւղ բազարու .
- Ծ ինկիւղ գիւղ բազարու .
- Պեղի գիւղ .
- Վեքիա մէթ գիւղ .
- Նոր գիւղ Նիկիոյ .
- Կիւրէ գիւղ .
- Վերտեկեղ գիւղ .
- Նալախ տէրէ գիւղ .
- Սեօլեղ գիւղ .
- Ենիկիւղ գիւղ .

Յիշեալ ընկերութիւններէն ՚ի զոսն ուրիշ մէկ քանի ընկերութիւններ ալ կայ Իզմիրիտու գաւառի մէջ, որոնց են երեւելին է իւր բարեկարգ գոյր- ցովը Սիսիկեան արժանայարգ ընկերութիւնը, որ իւր գոյրի ընթացքով միշտ բարի օրինակ մը կը- նայ ըլլալ միւս փոքրիկ ընկերութիւններուն, որ- պէս զի ասոնք ալ իրենց անխնայ ջանքերը օր աւուր ծաղկին յօգուտ ազգիս :

— Կետարիայի թաղաս անուն երեւելի գիւղի Վարք Պատրիկեան գոյրոցին բարեկարգութեանը համար Մամիկոնեան անուն ընկերութիւն մը հաս- տատուեցաւ : Իսկ այս ընկերութիւնը առաւել զարգացունելու համար կետարոցիք և թաղացիք մայրաքաղաքէս ալ նշանաւոր անձինք անոր անգամ ընտրեցին և արժանայարգ սրբաձի պաշի Կարապետեան Եօհաննէս աղայն ալ նախագահ կարգեցին :

Իւրաքանչիւր բաժանորդ թէ ընկերութեան և թէ գոյրոցին կարգին ու կանոնին հմուտ ըլլալու համար յատկապէս հայրենի և տաճիկի տեսարակ- ներ ալ տարուեցան արժանապատիւ Մանուկեան մահտեսի Մանուկ աղայի ծախիւքը, որոնցմէ բա- ժանորդ գրուողին մէկ մէկ օրինակ պիտի տրուի :

Այս ընկերութեան գլխաւոր նպատակն է հա- յերեն լեզուն նորէն տարածել Աստիճակի և անոր մէկ քանի հայաբնակ գիւղերուն մէջ, ուր գրեթէ գլխավին մուցուած է գարբէ ՚ի վեր :

Այս մէկ գեղեցիկ նպատակ մը ըլլալով մեր հա- մազգիներուն աննահանջ զարգացն է որ և իցէ կերպիւ նպատամատոց ըլլալ յիշեալ ընկերու-

« րաւ իրենց յառուրդը գանեն : Ի մաստութիւնը առաքինութե հետ մէկ տեղ առողջութիւնն ալ կ'ուզէ, կամ մանաւանդ առողջութիւն կ'ու- ղէ առաքինութեան ակնածելով » : « Կրիկայ անժխտելի ու յայտնի ճշմարտութեան մըն է, որ ժողովուրդ մը չբաւարու թեան մէջ հանձարեղ, լուսաւորեալ ու երջանիկ չի կրնար ըլլալ, ու մինչեւ որ մէկը իրմանին պէս բարեկեցիկ չըլլայ անկէ անկախ չի կրնար ըլլալ, ու մինչեւ որ ասորէ լիք չունենայ չի կրնար ապրիլ : Ուս- տի մարդկանց մեծագոյն մասը ըն- չից տէր ընելը ընկերական մեծ յա- ռաջարկութիւն մը ու բարեպաշ- տական մեծ գործ մըն է » : « Ճշմարտ ողորմութիւնը (մար- դապիտութիւնը) այնչափ կարօտ է ընչից, որչափ որ խելքի ու գիտու- թեան. ուրեմն պէտք է որ ասիէ ե- տեւ անոր հետն ՚ի վեր ճարտարու- թիւն, լուսաւորութիւն ու աշխա- տութիւն ալ ըլլայ » :

« Սարգիսայն ազգերը (մէկէն աւաի- ոն) իրարու ետեւէ հրաւիրուած են որ գան բարոյական օրէնքները ճանչ- նան ու յարգեն, բնական օրէնքներ : Իր ճանչնան ու անոնք մարդուս պի- տոյիցը գործածելու աշխատին : Ինչ- կերութեանները հիմնել, ժամջեալա- լուրել ու զաննք կատարելագործել ու ալ, ահա այս է անհատից պարտ- քը ու ամենուն շահը » : (Փէրէօն) : « Վերը տեսնեք թէ ինչ թշուա- ութութիւններ կը պատճառէր աղքա- տութիւնը . հիմայ ալ նայինք ինչ ա- ղէկութիւններ կը պատճառէ գիւրա- կեցութիւնը : « Այլ գիւրակեցիկ ընել լուրը անիկայ ազատ ընել, իր մեծութիւ- նը իրեն տար ընել է . անոր սիրտը բա- նալ բոլոր ընկերական յոժարութի- ներուն ու ազնուական թելադրու- թիւններուն մատչելի ընել լուրէ : անոր երեւակայութեանը թեւ տալ ու բնութիւնը ամենապայծառ գոյ- ներով անոր համար ներկել լուրէ է :

« Կերպիւ մը առաքինութիւնը բեղմ- նաւորել է, առաքինութիւնը ամէն մէկ անհատին տալով անիկայ աշ- խարհի քաղաքացի մը յառաջադի- մութեան գործը մը ընել ըսել է » : (նոյնն) : « Հասարակութիւնը գիւրակեցիկ ըլլալով գիտես ինչ աղէկութիւններ կը ծագի : « Թէ և սոսկ գործաւոր մըն ալ է նէ ինքզինքին տէրը կ'ըլլայ, իրմէն վեր մէկէն անիրաւութիւն մըն ալ կրէ նէ անոր գիմանալու կը կարողանայ : Իր մեծը (վարպետը) չի կրնար ըստ հաճոյց անոր վրայ բունանալ, մէկ կողմէն ամբարտաւան պաշտպանու- թիւնը ու մէկալ կողմէն ծառայա- կան խոնարհութիւնը կը իրարու ու փոխադարձ եղբայրութիւն մը ու մարդավարութիւն մը տեղը կը բը- նէ : Տանուտէրը իրեն համար պա- ռոպ կը գտնէ իր ուսմունքն ու բա- ռոյակները յառաջացնելու, ու իր զաւկներուն համար ալ գաստիրաւ-

« Կութիւնուն պէտք եղած դրամը, որով անիկայ (գաստիրաւորութիւ- նը) ոչ կանխահաս կ'ըլլայ, ոչ վեր ՚ի վեր, ու արուեստական հրահան- գին պատուական պարգեւովն ալ կը պատկի . վասն զի, անոր նախատե- սութիւնը մինչեւ իր զաւկներուն վեճակը իրեն մամուտ կուտայ, իւր- ձերը կը չարաւորէ ու հետեւաբար ալ բարեչափ բաղամարդութեան շարժանն ալ ձեւընտու կ'ընէ : Իւր նաւ երբեք մէկ տեղի մը, ու մէկ տեսակ աշխատանքի մը տիրապէս հպատակ չըլլար : Տեղէ մը եկամուտ մը, խնայութեան գանձանակին մե- կին մէջ գումար մը դրամ, կամ շա- հաւոր ձեռնարկութեան մը մէջ բա- ժին մը ունենալով գործաւորը ա- մէն տեղ գործաւոր է, բայց տեղի մը հպատակ, գերի, ստրուկ չէ . և ձախորդութեան ժամանակ ալ կըր- նայ սպասել, համբերել, որով աղէկ մը կը հաստատուի, որ գեղը վարձ ուր ըլլալ չէ, այլ իր ձեռքին տակը

Թեան և Այս յօդուածին ընդարձակագոյնը ժա- մանակին պիտի գրենք :

— Այդպիսի երկուց ժողովոց համակամութեամբ բը կ'ապրիս սուրբ կարգապահ առաջնորդ Յակոբ արքեպիսկոպոսը Վաղատից վիճակի առաջնորդ կարգեցաւ և իւր առաջնորդական կոնդակն ալ սեպտեմբեր 21 ին իրեն խաւրուեցաւ և նոյն օրն ալ սրբազան Պատրիարքի և գերագոյն ժողովոյն կնքուիլ ծանուցական գիրը բարձրագոյն դռանը դրուեցաւ պէտքի ալ նորագուեցաւ Յակոբ եպիսկոպոսի վրան, որով կոչուեցաւ առաջնորդ Վաղատից վիճակին : Եւ Եղզատու նախկին առաջնորդ Սատթէնս վարդապետն ալ առայժմ պատրիարքական կոնդակաւ կ'ապրիս վիճակին առաջնորդ կարգեցաւ :

— Երբորս անուն յարգի օրագրին սա թիւերուն մէջ (33, 35, 37, 39, 41) Հայաստանի վրայով հետաքրքրական լուրեր կը տրուին երկուր երկուր յօդուածներով : 41 թիւին մէջ տրուած յօդուածէն հետեւեալ հատուածը կը քաղենք մեր ընթերցողներուն ալ հարգելու համար, որպէս զի հասկնողի թէ սեղանիստութենէ շատ ատեն վնաս կը ծագի քան թէ յուսացած օգուտնին :

« Եւ գեղացիները * Ուսումստանի և Տաճկաստանի մէջ 1849 ին եղած դաշինքէն ետքը՝ իրենց երկրէն ելան ու հոս եկան : Բայց սա սեղանիստութեան վրայ հիմա դո՛ւ չեն : Ամէն մէկ տանտէր կամ ընտանեաց գլուխ՝ տարին իրեն համար երկու արծաթ ուսուցիչ գլխահարկ կամ մարդահարկ պիտի վճարէ, և 8 միւս շէն 12 արծաթ ուսուցիչ ալ հողագործ (երկրի համար սուրբ) այնչափ սուրբ բանն աղքատ մարդ ինչերուն նայելով՝ ոտու գիւ շտու է : Բայց սակից զատ նսեւ տարուէ տարի հոսկէց Վարսաբի գաւառը թաթար ձիաւորներուն զգեստին և ուրիշ ծախքերուն ալ խեղճ բնակիչները պէտք են օգնել : Իսկ ստորին ուսու պաշտօնատէրներուն իրենց կողմանէ ըրած անհամար հարստահարութիւններն ալ ասանցմէ դուրս են : Տեղացիք լսին որ իրենց կենդանիներն արածելու մէջ ալ շատ նեղութիւն կը կրեն, որովհետեւ նամակատան (փոխալի) ուսու պաշտօնատէրները ամենէն գեղեցիկ սրտոնները (լայրճները) իրենց ձիերուն համար կ'առնեն, թէ պէտեւ իրաւունք մը չունին : Վարձեալ բնակչաց մէկ երեւելի շահը հիմա պահած է : Յառաջագոյն Երեւանի և Թիֆլիզի մէջ եղած կորուստներուն երթեւեկին պատճառաւ շատ բեռնակիր կենդանիներ վարձքով կը բռնուէին ու ժողովրդեան մեծ շահ կ'ըլար : Բայց հիմա՞ սա բանս, այսինքն՝ կորուստներուն երթեւեկը Ուսաց կառավարութիւնը վերցուց : Ասկից Տաճկաստանի Հայերն աւելի վատրկեցան, որովհետեւ Վաւրճի ու Տրապիզոնի մէջ երթեւեկող կարոււաններն աւելի եւս յաճախ եղան :

Ըրժանհաստատ անձէ մը տեղեկացանք որ Տ. Տ. ԱՆՐՈՍՍՍՍ սրբազան քահանայապետնիս որ միշտ ազգին օգուտը կը խորհի այն Հայոց գեղերուն խղճութեանը պէտք եղած դարմանը տարեր է :

— Սրբապետնիս վանքերը և եկեղեցիաց, որք են ՚ի շրջակայն Անոյ ՚ի գաւառս Երեւանի կամ Երեւանի ՚ի, Հայաստան երկրի :

Երբորս անուն յարգի :

ԼԸ : Կից ընդ սմին ՚ի ներքոյ գարձեալ գրեալ էր : Եւ Շուշիկա զուգակից խորտուեւ ետու զիմ տներն ՚ի սուրբ Յովնէս, և առ ինձ պատարագ ՚ի տարին՝ աւր մի : Կատարիչքն աւրհնին ՚ի Քրիստոս :

* Սեւանոյ ծովը զի զերուն բնակիչները :
1 Տեւ թիւ 125 - 127 - 142 - 146 - 147 - 149 - 151 - 163 - 167
171 - 172 :

տողս :
ԼԹ : Գարձեալ գրեալ էր կից ընդ սմին ՚ի ներքոյ : Եւ Բարդուղիմէոս արեղայ փարբեցի ետու զիմ գանձագին այգին, որ ՚ի փարբի, և վանացս ՚ի հիւրատունս, և նորս հատուցին ինձ պատարագ ՚ի տարին աւր մի :

Խ : Գարձեալ կից ընդ սմին յտորեւն գրեալ էր : Կամուսն Մտուծոյ եւ Քաթիթ Նոնն, և կենակիցն իմ Շահմասոյ տուաք զուգակին իւր հոգիս և ջրոյն սոց բնական լեալ է ՚ի սուրբ Յովնէս, և ՚ի շինած տներս ՚ի սուրբ Յովնէս : Եւ սպասաւորք սորս հատուցին մեզ Քաթիթին, երկու Շահմասին, մինն Վարդանայ, Բ. Սարէ : Եթէ որ ՚ի մերոց կամ յաւարացն, ՚ի կենացն Մտուծոյ, կատարիչքն աւրհնին ՚ի Քրիստոս :

Ի ներքոյ սորս գրեալ կից գարձեալ :
ԽԱ : Եւ Իգնատիոս որդի տուաք զմեր հայրենիք կէս դանին ՚ի մարաց մարգին ՚ի սուրբ Յովնէս պատարագ ՚ի տարին՝ Բ. աւրն ինձ : Եւ Ա. Մամբրուն : Եթէ որ ՚ի մերոց կամ յաւարաց խափանէ :

Ի յարեւմտեան դրան կամարին վերայ լուսամբ ալ զանգակատանս յարտաքուսս ՚ի ձախակալին գրուեալ էր :

ԽԲ : Ի ՈՏ. ԹՎԻՍ : Շնորհիւն Մտուծոյ եւ Գրիգոր որդի Համանոյ որդւոյ ի իշխանի, ետու զիմ գանձագին գիւղն զերդս ՚ի մեր սեպհական սեղանիս, և գերահոգակ վանքն, վանն արեւշատութեան սրբուց իմոյ ամիր Հատանայ, և վանն յիշատակի հողուց իմոյ և ամուսնոյ իմոյ խաթունին, յառաջնորդութեան Սիթիարոյ : Պարտական են սպասաւորք Հոռոմոսի վանացս մինչ ՚ի գալուստն Քրիստոսի յամենայն ամի մէկ իս. պատարագ առնել : Ի. Ինձ Գրիգորոյ : Եւ Ի. ամուսնոյ իմոյ խաթունին : Սարգ մահկանացու որ գմեր յիշատակըս խափանէ, մեղաց մերոց պարտական է առաջի ստիակի բեմին Քրիստոսի : Կատարիչքն աւրհնսցին ՚ի Քրիստոս :

Ի հարաւակողմեան յորմն սուրբեր վերի լուսամտին գրեալ էր և այս :

ԽԳ : Շնորհիւն Քրիստոսի եւ Գրիգոր որդի Բարսիլարին ետու ընծայ ՚ի սուրբ Յովնէս Բ. տուն, և ՚ի վերին Գ. կուղզակ. զոր իմ հալալ արդեամբք շիներ եմ, յիշատակ ինձ և զաւակի իմոյ Մաթ խաթունին, և սպասաւորքս փոխարէն հատուցին յամենայն ամի Գ. աւր պատարագ. Ա. ինձ : Եւ Բ. Մաթ խաթունին :

Գարձեալ ՚ի ներքոյ գրեալ էր :

ԽԴ : Ի ՈՒԳ. ԹՎԻՍ Հայոց. ՚ի հայրապետութեան նահանգին մերում տեառն Բարդի եւ նըւատս Պետրոս երէց և իմ եղբարորդիքս Վազար, Յուսիկ և Սիմէն՝ տուաք զմեր հայրենի այգին, որ ՚ի փարբին, որ կաջի խանի կշտին, ՚ի սուրբ եկեղեցիքս Հոռոմոսի վանացս ՚ի յառաջնորդութեան Ստատարոյ, և ինչերեմք ՚ի սպասաւորաց սրբոցս Գ. աւր պատարագել զՔրիստոս յամենայն ամի զՏուղայն գալստեան շաբաթն :

Ի հարաւային դրան զանգակատանս փոքր գաւթի մէջ հանգիստակոց շինուածոյն դրան վրայի կամարի մէջ յետ ժամանակաց գրեալ էր և այս վերջին արձանագրութիւնս :

ԽԵ : Ի ՈՒՃԼԴ : Թուարբութեանս Հայոց նսրոպեալ պայծառացաւ թագաւորաշէն մեծաբանչ Հոռոմոսի վանքս ձեռամբ Վանիէլ Տիգրանակերտուց, և ՚ի յիշխանութեան խաթունն օղի իշխանաց ի իշխան Սուստաֆա աղային, և զի ունէր

ժամանակս ոչ սակաւ աւերեալ, աղբով և հողով լցեալ. զոր տեսեալ վերոգրեալ Վանիէլ վարդապետին, և եռաց ՚ի հողի իւր, և էարկ զանձն ՚ի չարչարանս ՚ի դառն ժամանակին, յորում աղքատ հայոց յոյժ էին չքաւորեալք. և իշխանութիւն տաճկաց զօրացեալք. բարձր աշխատութեամբ և ջանքով լուսաւորեալ մարտաց զվանքս սուրբ Յովնէսի իսի ՚ի սոցնուա և ՚ի գաղլըր մթնաղիացութենէն վանն յուսոյն, որ սոռ Մտուած : Երբ որք կարգայք՝ յիշեցէք ՚ի Քրիստոս :

Կատարեցաւ սաս թէ ՚ի ներքոյ և թէ յարտաքոյ ամենայն արձանագրութիւնք սրբոց եկեղեցւոյն և զանգակատանն Հոռոմոսի սուրբ Յովնէսնու վանից՝ խօշոյ վանք կաշեցելոյն :

Օրանօթութիւն յաղագս յայն և յահեակն աւագ եկեղեցւոյս սրբոյն Յովնէսնու կից ընդ որմնին կառուցեալ եկեղեցւոց և մատարնոյն, որք են ՚ի մէջ պարսպի վանիցս :

Լագ եկեղեցւոյս յաջակողմն կից ընդ որմնին գոյ փոքր եկեղեցի մի քայքայեալ, բայց միայն խորանն կիսաչափ մնացեալ է : Ի վերայ այս խորանին գոյ եղեր յառաջագոյն ՚ի մի կարգ յատկացեալք յատուկ գմբէթաւ երեք մատուռք փոքրիկք. զոր կիսամուկ ներկոյ տեղիք և խորանքս յայտ առնեն : որք միանգամայն ՚ի գեանաշարժութենէ և յայլ պատահարաց ՚ի վայր փոխեալք, և քարինքն լցեալք մնացեալք են ՚ի միջին անդ եկեղեցւոյն իւրեւ զըլտակս ինչ : Այս եկեղեցւոյս խորանի խորհրդանոցի շրջապատն գտաք զայս գիրս միայն : Տէր Մտուած սրբութեալ Ուղղութեանս ՚ի միւսանգամք գալստեանգ ամէն :

Իսկ յահեակ կողմն գոն հաստատեալք 3 աչք կամարակոյ շինութիւնք յատկացեալք ՚ի միմեանց յատուկ որմնով և դրամբ կից ընդ միմեանս ՚ի մի կարգ : Գոն ՚ի միջին նոցա գերեզմանք նախնի թագաւորաց, կամ կաթուղիկոսաց և եպիսկոպոսաց, կամ նախարարաց և յիշատակ ընծայողք, թէ և ՚ի վերայ գերեզմանաբարանց յայտնի զերկինքն նշանակիչ անուանոց չի գտաք. և երեւեալքն ևս էին եղծեալք և անհետացեալք. բայց միայն գրութիւնք գամբարանոցս յայտնի գուշակին գողացա մեծամեծաց գերեզմանք : Մինն ՚ի շինուածոցս օրոցածեւ կառուցեալ ունի ընդ իւրեւ խորան և սեղան պատարագերոյ և մեծամեծ խաչքարինք ընդ որմնին արեւելեան՝ արձանացեալք :

Եւ ՚ի վերայ այսոցիկ շինութեանց ՚ի տանին գոն (ըստ յաջակողմեանն) երեք փոքրիկ գեղեցիկ մատուռք գմբէթաւորք, ՚ի մի կարգ միջապի՝ չորս զլայի կէս երկայնութեամբ, և երկուսի կէս լայնութեամբ, հանդերձ յատուկ սեղանօք, խորանօք և խորհրդանոցօք և փոքրիկ դրամբք յարակցեալք ընդ արեւելեան անկեանն մեծի կաթուղիկեկեղեցւոյս. և այնպէս ամբողջ սահեցեալք շնորհօք տեառն, որպէս թէ նորոք ձարտարագործեալք : Վարքէն՝ 3 գմբէթաւոր մատուռք յաջակողմն, և 3 յահեակն, և ՚ի միջին մեծափառ կաթուղիկիւ աւագ եկեղեցին, անկարծիք երեւի թէ՛ ՚ի խորհուրդ 7 սքանչելի սուրբ անուանց սրբոյն Յովնէսնու մեծի մկրտի տեառն մերոյ՝ կառուցեալք և հաստատեալք են երանելի նախնիքն մեր : Գոյ ևս սաստ ՚ի տանիսս ՚ի մի կողմն մատարնոցս և յետս կոյտ ներքին շինուածոցս երկու չափաւոր ձիւնատունքարակիր, իրեւ զմեծագոյն գուբս երկու մարդաչափ խորութք, յորս լոյսեանն զծիւնս ՚ի ձմեռաբ, և ՚ի գործ ամեն ՚ի յամանային եղանակին ըստ պիտեղն. ըստ սրում վանքս մշտապալ աղբիւր ոչ

ո պղտիկ դրամաբլուս մը ունենալն ո է ո (նոյնն) :
Հարստութիւնք թէ որ աշխատութեամբ ու նախատեսութեամբ հաստատուեալ հարստութեան մէջ զիւրեղեցութիւնը տարածելու ըլլան, ժողովուրդին առողջութեանը վրայ մեծ ազդեցութիւն մը կ'ունենան : Մանաւանդ, նոր ծնած սղայոց առողջութիւնը իրենց կենացը սկիզբը ապահով կ'ըլլայ. սակէ ոչ միայն մեծամեծ աղեկութիւններ կ'ըլլէ անոնց բարոյականին երջանկութեանը ու հաւճութեանը համար, այլ և, անոնց ընդ կերական տունջութեանց մէջ ալ դաշնակցութիւն մը կը ծագէ. վասն զի, մանկութեան կարօտութիւններն ու զանցաւորութիւնները՝ պատանեկութեան մեծութեան պակասութիւններէն (մահաբուժութեամբ) աւելի գէշ կերպով մը կ'ազդեն ստորին կարգաց առողջութեանը ու բնաւորութեանը վրայ : Թէ որ վերացեալ կերպով մը միմիայն մարդուս կազմուածքին ու ա-

նոր տկար բնութեանը վրայ ալ խորհրդաւ ըլլանք՝ կրնանք գիւրաւ խելաւ մըսիլ, որ չքաւորութիւնը ու անհանգիստ կենսաբ մարդուս շատ գեշաւորութիւններ կրնան ստրկել. բայց պատմական փորձերով ալ միշտ կը տեսնենք կոր՝ որ մեծամեծ գէշութիւններ ու մեղքերը՝ շատ ատեն աղքատութեան ամենէն աւելի տիրած տեղերը ու ատենները կը գործվին կոր : Արեւոյնք, որ անոնց պատճառը ուրիշ բան չէ, այլ ապրելու հարկաւոր եղած իրերէն շարունակ զրկուել մը, ու յուսահատութենէ և բարոյականի թուլութենէ պատճառած անբարեխառն կենաց մը, որով կերպ կերպ արտաք ստորին կարգաց վրայ կը բռնանան, զանոնք նեղ սիրտ, գաժան ու բարբարոս կ'ընեն, իրենց առջգ հասակին մէջ մահուան ճիրանը կը ձգեն և մեղքերին շատերն ալ այն արտերը՝ իբր միակ ժառանգութիւն իրենց որդւոցը կը թողուն : Առաջիկայ հատուածը գրած ժա-

մանակս Եւրոպայի շատ տեղերը աբիւնահեղ պատերազմներով տակն ու վրայ կ'ըլլայ կոր. վասն զի բարեկեցութիւնը դեռ ընդհանրապէս մեղքերին տարածուած չէ, ժողովուրդին մեծ մասը դո՛ւ չէ իր վիճակէն, շատերը աղքատութեան պատճառաւ բաւական չեն եղեր ինքզինքնին կրթելով նախապաշարուամիտ փարատել, այն տեղի հարուստները համեմատութեամբ նայելով սակաւաթիւ ըլլալուն աղքատներուն նախանձելի եղած են, ու հետեւաբար ալ խաւովութիւնը միշտ մեղքերին պակաս եղած չէ. և ասանկ ալ պիտի երթայ միշտ քանի որ դիւրակեցութիւնը ընդհանրապէս չի տարածուի մեղքերին : Վասն զի, այդպատեւութիւնը՝ ստորին կարգաց կրթութեանը արգելք ըլլալով՝ քաղաքակաւութիւններն պիտի ուշացնէ, որով միայն կրնայ մարդս իր ստոյգ իրաւունքը ձանձնալ, ուրիշները յարգել սորով, կը կրնայ վրայ իշխանութիւն ստանալ կամ որ նոյնն է բարոյապէս ապրիլ :

Հարստութեանց երկրի վրայ շատ նալ ու հաստարակութեան մէջ ծաւալելէն թէ որ ուրիշ բանի մը օգուտ չէլէր, սա բանի մը տարուան մէջ ընդհանրապէս ըստուած ստիակ աղանդաւորներուն գիւական խորհուրդը ջնջելու միակ հնարքը ըլլալուն պէտք է որ աւելի բարի քաղաքացի իր ընկերը գիւրակեցիկ ընելու ու հարստութեան տէր մարդոց թիւը շատցնելու աշխատի : Այս աղանդաւորներուն միտքը՝ ընկերութեան բարոյական ու նիւթաւ կան վիճակը աղէկացնելու ու կոտորելու արդարեւ երեւոյթով՝ քաղաքական ընկերութեանց կարգը հիմն ՚ի վեր տապալել, մարդկանց մէջ հաւատարութիւն հաստատել կեղծելով՝ հարուստները կործակել, չքաւորութիւն ու սովը ընդհանուր ընել, աշխատանքը կարգաւորել խոտանալով՝ դրամագլուխները և օրական վարձքերը չքաղուենել, կարծ խօսքով՝ քաղաքակաւութեան միջոցով մարդկային ազգին

ուճի . այլ ի ձորոյ անտի յԱխուրեան գետոյն կրեն զըզուրս գրաստու յամուսու և ի սաստիկ ձմեռու բազում դժուարութեամբ :

Առաջի շինուածոցս է ներքին սրահն , յորում են կամարակապ հին խոհարան վանիցս , և քանի մի սենեակէք քանդակեալք : Այսչափ փոքր ի շատե բաւականացի վասն խորանացս : Այնպէս յայժմ ի ծանօթութիւնս այլոց հարկաւոր տեղեաց սուրբ վանիցս : Այսեալ ի նախագրանէ պարսպիս և անտի ի ներքս մտեալ համառօտաբար ծանուցուք զիսարեւորացն :

Արդ՝ խօշոյ վանքս անկանի ընդ արեւելակողմն մայրաքաղաքին մերոյ Անույ (որպէս յիշեցաւ) որք հանդէպ գոյով միմեանց՝ երեւին իրերայ իբր ի մօտոյ ներքնաբերոն քաղաքին և վանքս : զՎարիսոս ուճի վանքս ի հարաւ կուսէ ի գլխոյ ձորոյ Ախուրեան գետոյն ի քարածայրի վերայ առեալ և շրջեցուցեալ ընդ արեւամտաւ և ընդ հիւսիսիւ և միաւորեցեալ ի յաջակողման անկիւնս եկեղեցւոյն : (Թէ և այժմ արեւմտեան կողմն պարսպիս է քակեցեալ) : Իսկ յետոյք խորանաց արեւելեան կողմն բաց է , և է դեռ ևս գերեզմանատուն հասարակայ :

Պարիսոս ուճի ի հնուց զմեծ դուռն մի կամարակապ և խաչ մի ի մէջ կամարին . ևս յաջն և յահեակն ի յորմն յարտաբուսու կանգնեցեալ կան վեցեքն մեծ և միջակ գեղեցիկ քանդակագործութեամբ խաչք : Այլ հայի դուռնս ընդ հիւսիս : Առաջի դրանս են սակաւ ինչ բայագոյն արտաքոյ պարսպիս գիւղականացն սուռք , այժմ գտանին դեռ ևս 3 կամ 4 տուռք աղբատ ժողովուրդք : Ի մէջ պարսպիս գտն աւերակք տանց և բնակութեց , մանաւանդ ի նախնեաց մնացեալ կամարակապ երկարաձիգ շինութիւնն այն , որ ասի սուրբ վանիցս կամ նախնի թագաւորացն դրաստուց տեղիք . ըստ որում քարաշէն մտուքն ևս ի միջի կամարացն դեռ ևս կան . բայց ի վերուստ բողբոլին ծածկոյթքն փլուցեալք , միայն ոմանք կամարքն են մնացեալք :

Արդորդ դուռն վանիցս է փայտիւ ծածկեցեալ ի մերձ ժամանակս ի ձեռն նախկին սուրբնորդի տեղացոյ Յակոբ վարդապետի պօլսեցւոյ՝ որ հաս յի ընդ արեւմուտս . ի մուտս դրանս է առաջին մեծագոյն սրահն վանիցս , յոր բացուի արեւմուտեան դուռն զանգակատանն : Առաջի դրան զանգաւ կատանս կան արձանացեալք իբրեւ զսիւնս երկու մեծագոյն խաչ քարինք գեղեցիկք : Ասեալ ի յաջն կոյս գտն գերեզմանք ոմանք նոր և հին : Ինչ ձախակողմեան յանկիւնսն է դուռն ներքին սրահին , մտանելով ընդ փոքր գաւթաւ հարաւային դրանն : Ի ձախակողմեանս աստ գտն ի մի կարգ կից ընդ միմեանս շինեցեալք 4 սենեակք քարուկիր և փոքրագոյնք , որք կարօտ են նորոգութեան վասն միաբանից կամ ուխտաւորաց : Ի կարգի սենեկացս է ի ձախակողմն ի վերջին ծայրսն մեծագոյն դռան բարեգավեալն տիվանխանէ համբաւեալ զարմանալի շինուածոցն , զորոյ ունիմք տալ այժմ զձանութութիւնս սակաւուք՝ կարեւորագոյն համարելով , (Թէ և լինի ձանձրութիւն ընթերցասիրացոյ) :

Արդ՝ դուռն տիվանխանէիս հայի ընդ հիւսիս ի մէջ մեծի սրահին . ի մուտս ընդ նախագուռնս այս մտանէ ի քառանկիւնի սրահ ինչ քարուկիր չորս և կէս զըայ երկայնութեամբ և լայնութեամբ . աստ ի յարեւելեան յորմն կայ եղեալ երկու թղւաչափ պատուական խաչ քար մի (զորմէ ասեն աւանդութեամբ Արդման խաչ գուլ . որպէս թէ նախնի թագաւորք մեր և նախարարք յորժամ վասն

խորհրդոյ իմիք մտանէին ի ներքսագոյն տիվանխանէն՝ որ է խորհրդարան՝ աստ առաջի խաչիս նախ երդմեալ և ապա մտեալ գուլ ի ներքս) : Այլ աստի մտանէ ի յերկրորդ շինուած ինչ քարուկիր գեղեցիկ , (սորա վերի ծածկոյթն այժմ փլուցեալ է) զմտանէ ասեն աւանդութեամբ նշխարատուն գուլ ի յառաջին ժամանակն : Այլ սա եւս է քառանկիւնի , ունելով զտասն և կէս զըայ երկայնութիւն և լայնութիւն : Ի միջի սորա կայ պահարան մի քարուկիր 2 լուսամտօք , և չորս և կէս զըայ երկայնութեամբ և 3 զըայ լայնութեամբ . զմտանէ եւս ասեն գրքատուն գուլ ի հին ժամանակն : Ի նշխարատանէ աստի մտանէ դարձեալ յայլ կամարակապ գեղեցիկ շինուած ինչ քառանկիւնի՝ 9 զըայ երկայնութեամբ և լայնութեամբ ի վերայ չորս կամարաց գեղեցիկ մահաշէյրք ծածկեցեալք . և ի միջի չորից կամարաց գմբէթաձեւ զըստամուտն եղեալ . գոյր ի շրջագոյնս լուսամտիս գիր թէպէտ , բայց սա բարձրութեանն՝ անհնարին ետեւ ընթեռնուլ զնա . միայն զայս թիւս կարգացաք ՉԻՁ : Աւելի և դուռն մի եւս յարտաքս , որ այժմ ծածկեցեալ է :

Պիտի շարունակութի :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՊՕԼԻՍ 15 ՀՈՎՏԵՄԲԵՐ 1849

ՕՏԱՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ԿՏԱՒԵՂԵՒՔ

Table with 5 columns: Լանքը, Տեսակը, Ետնայ, Լիպր, Գիները. containing various items and prices.

Table with 5 columns: Լանքը, Տեսակը, Ետնայ, Լիպր, Գիները. containing various items and prices.

ԲՆԻԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

Table with 2 columns: Item name, Price. containing various goods and their costs.

ՀՐԵՏԱՐԱԿԻՉ

ԼԸԱԳՐԻՍ

Միտիլ Աշտիկ : Ի Պիտի նոր խան :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆ ԵՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՀԵՆՏԻՍԵԱՆ

պարգեւ եղած բոլոր ցանկալի կարգերը ու սահմանադրութիւնները ու վեճախները ջնջելով՝ բռնութեան ու հարստահարութեան միջոցով հաւասարութիւն ու խաղաղութիւն հաստատելէ . բայց անանկ հաւասարութիւն մը ու խաղաղութիւն մը՝ որ ոչ թէ ճշմարտութեամբ սիրով ու մարդասիրութեամբ հաստատեալ , այլ վրէժխնդրութեամբ , շահասիրութեամբ , նախանձութեամբ ու չարութեամբ :

Այս չար խորհուրդը կատարելու համար , ընկերակապ սկսան քաղաքականացեալ ընկերութեան երկու զբէխաւոր օրէնքները քակելու աշխատել այսինքն , գերբարձրան ու սեպհականութեան իրաւունք ջնջել : Այս երկու օրէնքները երկու աւանակի զինուոր ազգեցութիւններ են , որ արարելը ստեղծեր մարդուս սրբախին մէջ դրեր՝ ու բնութիւնն ալ աչխարհի հրատարակել է : Այլ այնչափ ալ մարդկանց երեւակայութեանն ու հաճոյքէն անկախ են , որ անոնց որին

դպչելու ըլլանք , իսկոյն ընկերակալութիւններ կը կործնուին , ու վայրենութեան մէջ կ'իյնան :

« Գերբարձրան (Ֆոմիլեա) Այտնուած ինք սահմանեց երկու տարբեր սեռեր ստեղծելով . որով մարդըս կարող ըլլայ՝ յորդուց որդի երկրի վրայ մշակելու արեւու : Գերբարձրանը՝ հայր , մայր ու զուգէ կը բաղկանայ : Այս հօր ու մօր պատահաւոր թէ որ անակնկալ , վաղանցիկ ըլլայ , ու կրօնական ու քաղաքական օրինաց սրբելով ու վաւերացունելով չըլլայ , այս պատահումէն թէպէտ պէտք չըլլար : Չաւախով ոչ իր հայրը կը ձանձնայ՝ և ոչ իր մայրը , ա-

1 Թեպէտ իմ միտքս հոս բարոյական փոխութեան վրայ գրել չէր , (Թէ որ կարող ալ ըլլայ գրելու) սակայն կը յուսամ որ ընթերցողը այս կարեւոր զարուստութիւնը ինձ կը ներէ , որովհետեւ սակայն այս հաստատմը մէջ բերելու , որ լաւ կը հասկնան գերբարձրանը մարդուս ըստուածապարգեւ օրէնք մը ըլլաւ ու անոր ջնջելէն մարդկային ազգին պատճառովը սղէտնեք . ու միայնակայն կիճ պիտի ըլլայ ասիկ ետքը սեպհականութեան իրաւունքին վրայ բախշեցուի :

նոնցմէ ոչ խնամք կ'ունենայ ոչ օգնուի ոչ աւանդուի ոչ սէր , և ոչ ալ անոնց ինչքը յետ մահուան : Անիկայ երկրի վրայ կորսված էակ մը կ'ըլլայ , որ միայն մարդուն նիւթական ըզգայարանները կ'ունենայ , ու բոլոր ընդհանրեալ չունենար : (որք են) սէրը՝ երախտագիտութիւնը՝ յարգութիւնը՝ գթութիւնը՝ որդիական սէրը՝ պարտքերն ու երջանկութիւնը (իգպալ) : Անիկայ անխտար մարդ մը պակասաւոր էակ մըն է : Անոնց պէտք ըստ դիպաց կ'ապրի , հայրենի ստացուածքով ոչ անցեալին հետ կ'ապ ունի , և ոչ ալ իր ժառանգութեամբը բաւականին հետ . թշուառ ու միայնակ բազուց պէտք կ'աճի , չուտով կը կորսվի , չի կրնար իր տեսակը մշտնջենաւորել , ու թէ որ ընելու ալ ըլլայ՝ չի կրնար իր զաւակները իրեն նման առանձնակի ու չուառական էակներէն որոշել : Հայրն ալ իր կարգին ոչ կրն մը ունի իր քով սիրելու , ոչ հայր ունի ոչ մայր ուր

անկէ եւեւ սիրէ , և ոչ ալ որդի , կամ եղբայր կամ քոյր որ անկէ քիչ սիրէ : Անն ալ իր քով ոչ հայր ունի , ոչ մայր , ոչ այր , ոչ քոյր , ոչ զաւակ որ քիչ շատ սիրէ , խնամէ , աւանդու մը ոչ կրնէ , ոչ աղջիկը ոչ մայրը ոչ հարսը . և ոչ ալ քոյրը : Ինչպէս որ տիրութեանը գերբարձրանն է , իրեն կուտայ : Չնչէ գերբարձրանն էր զոր այս առնչութիւնները ու մարդուն , տղան , հօրը , քոյրը , ծեղիկն , ու հիւանդին մէջ եղած , բոլոր այս ծառայութեան , զգայմանց ու սրտից մարդասիրական փոխանակութիւններն ալ կը ջնջուին . վասն զի , գերբարձրանը՝ ընկերութեան համառօտն է . անիկայ ընկերութիւն իր մէջ կը պարունակէ երեք կամ չորս կամ հինգ հոգույ վերածելով : Գերբարձրանը մարդկութեան սղբիւրն է , Այտուածոյ յորինած կարսպարն է , որուն մէջ ամէն քաղաքականութիւն կը ձուլէ :

Անոնցմէ Կեփեթալի լոռով : Ն. Մ. ՉՕՐԱՅԵԱՆ